

Секція: Юридичні науки

Денисенко Катерина Вікторівна

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри теорії та історії держави і права,

конституційного права

Академія Державної пенітенціарної служби

м. Чернігів, Україна

ПОНЯТТЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

В сучасних умовах становлення правової держави, реформування національного кримінально-виконавчого та трудового законодавства важливим питанням залишається належна реалізація прав людини і громадянина, зокрема тих, які в міру певних обставин перебувають в умовах несвободи. Попри імплементацію значної кількості міжнародних нормативно-правових актів у національне законодавство, які визнають людину найвищою соціальною цінністю та гарантують комплекс прав у низці сфер суспільного життя, реальне забезпечення трудових прав щодо засуджених до позбавлення волі на практиці є до певної міри проблемним. Законодавець закріпив за засудженими комплекс прав, які поширюються на громадян, що перебувають на свободі, зокрема гарантії щодо реалізації права на працю.

Водночас, у цьому контексті необхідно враховувати закритість пенітенціарної системи та особливе становище засуджених-працівників як суб'єктів трудових правовідносин, що призводить свавілля роботодавців-установнов виконання покарань в частині належної реалізації права на працю вищезазначеної категорії громадян.

Так, аналіз Щорічних доповідей Уповноваженого Верховної Ради з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні за останні роки підтверджує численні випадки недотримання установами виконання покарань трудових прав засуджених, зокрема порушення права на гідні умови праці та її оплати, неналежні умови праці засуджених, порушення правил охорони праці та незадовільний стан виробничої санітарії, випадки, коли праця засуджених не відображалася у табелях обліку відпрацьованого робочого часу, необґрунтоване здійснення відрахувань із заробітку або іншого доходу засуджених до позбавлення волі [1, с. 264-265; 2, с. 230; 3, с. 95] та багато інших порушень трудових прав. Окреслена негативна практика забезпечення права на працю, як фундаментального права людини, негативно позначається на виправленні засудженого, реалізації його внутрішнього людського потенціалу та подальшій адаптації після відбування покарання.

Очевидно, що наявність вищезазначеної ситуації обумовлює потребу з'ясування понятійно-категоріального апарату правового регулювання права на працю засуджених.

Осмислення усталених наукових поглядів щодо змістовного наповнення дефініцій «правове регулювання», «право на працю» та «засуджені до позбавлення волі» стануть підґрунтям формування поняття правового регулювання права на працю засуджених до позбавлення волі.

П.М. Рабінович поняття «правове регулювання» визначає, як здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони і розвитку [4, с. 44]. У Великому енциклопедичному юридичному словнику категорія «правове регулювання» трактується, як один з основних засобів державного впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування в інтересах людини, суспільства і держави [5, с. 715]. Відтак, у контексті нашого дослідження, категорія правове регулювання

слугує засобом впливу на трудові правовідносини, які виникають між роботодавцем в особі установи виконання покарань та засудженими до позбавлення волі з метою їх належного упорядкування задля ефективної реалізації останніми права на працю в умовах несвободи.

Щодо поняття «право на працю», то О.І. Процевський цей термін розглядає, як одне із фундаментальних прав людини відбиває її об’єктивну потребу створювати матеріальні і духовні цінності не тільки для задоволення своїх потреб, а й існування всього суспільства і держави [6, с. 10]. Продовжуючи цю наукову думку, відмітимо, що право на працю виступає своєрідним засобом задоволення власних життєвих і побутових потреб, індикатором належного функціонування та самореалізації особи в суспільстві.

Досить ґрунтовно право на працю розкриває Н.Д. Гетьманцева, як забезпечене і гарантоване на конституційному рівні право особи мати можливість реалізувати свою здатність до праці шляхом укладення трудового договору чи в інший спосіб для задоволення своїх матеріальних і духовних потреб, а отже, юридично гарантована можливість вимагати від роботодавця усунення незаконних перепон для реалізації даного права [7, с. 88]. Представлена позиція вченої, з огляду на загальнопоширену практику неналежної реалізації права на працю щодо осіб, які відбувають покарання, має слугувати свого роду взірцем в частині забезпечення окресленого права щодо засуджених.

Відповідно до Кримінально процесуального кодексу України, засудженим у кримінальному провадженні є обвинувачений, обвинувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили [8]. Варіант, представлений у Великому тлумачному словнику української мови, визначає «засудженого – як людину, яку засудили до якої-небудь міри покарання» [9, с. 426].

Отже, аналіз зазначених вище напрацювань вчених щодо змістовного наповнення понять «правове регулювання», «право на працю», законодавче положення щодо категорії «засуджені», в сумарному результаті дозволяють сформулювати дефініцію правове регулювання права на працю засуджених до позбавлення волі. Під зазначеним поняттям доцільно розуміти здійснюваний державою вплив на суспільні відносини, які виникають при реалізації громадянами, які визнані у судовому порядку винними у вчиненні злочину, гарантованого на конституційному рівні та конкретизованого у поточному законодавстві права на працю задля задоволення ними своїх матеріальних, духовних та інших потреб.

Література

1. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2016 рік. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/Dopovid_2017%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Dopovid_2017%20(1).pdf) (дата звернення: 12.05.2020).
2. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2017 рік. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/Report-2018-1.pdf> (дата звернення: 12.05.2020).
3. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2018 рік. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/Report-2019%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Report-2019%20(6).pdf) (дата звернення: 12.05.2020).
4. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник. Вид. 9-е, зі змін. Львів : Край, 2007. 188 с.

5. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. 2-е вид., переробл. і доповн. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с.
6. Процевський О.І. Чи дійсно держава гарантує громадянам право на працю? // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Право». 2013. Вип. 20. С. 10-18.
7. Гетьманцева Н.Д. Забезпечення реалізації права на працю і захисту громадян від безробіття // Підприємництво, господарство і право. 2016. № 6. С. 84-89.
8. Кримінально процесуальний кодекс України: Кодекс від 13.04.2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10. Ст. 88.
9. Великий тлумачний словник української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.